ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ HENRI MAYRAS της 29ης Μαρτίου 1977 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Όπως είχα αναφέρει στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως REYNERS πριν τρία χρόνια, η οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση που αποτελεί πρωταρχικό στόχο της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας συνεπάγεται την προώθηση των νομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και, κατά προέκταση, την πραγμάτωση της ελεύθερης εγκαταστάσεως, σε κάθε ένα από τα εν λόγω κράτη, όσων συμμετέχουν στην απονομή της δικαιοσύνης, όπως οι δικηγόροι, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους. Πρέπει, δηλαδή, να αρθεί κάθε εμπόδιο συνδεόμενο με την ιθαγένεια για την είσοδο στο ελευθέριο και ανεξάρτητο αυτό επάγγελμα και για την άσκησή του.

Είχα τότε εκφράσει την έκπληξή μου όταν διαπιστώθηκε ότι δεν είχε ακόμη επιτευχθεί η ίση μεταχείριση που επιβάλλει το δικαίωμα εγκαταστάσεως, αφού είχαν παρέλθει πάνω από τέσσερα χρόνια μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου παρά τις, κατά την άποψή μου, σαφείς, πλήρεις και ανεπιφύλακτες, συνεπώς απευθείας εφαρμοστέες, διατάξεις του άρθρου 52 της Συνθήκης της Ρώμης.

Καίτοι το Συμβούλιο, στις 22 Μαρτίου 1977, θέσπισε οδηγία σχετική με τη δραστηριότητα των δικηγόρων, το κείμενο αυτό αφορά μόνο την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και όχι το δικαίωμα εγκαταστάσεως.

Είχα διατυπώσει την άποψη ότι η παράλειψη των κοινοτικών οργάνων και, ιδίως, του Συμβουλίου να θεσπίσει τις οδηγίες που προβλέπουν τα άρθρα 54 και 57 της Συνθήκης δεν μπορούσε να παραλύσει την πραγματική εφαρμογή του άρθρου 52.

Το Δικαστήριο συμφώνησε με την άποψή μου ως προς το ουσιώδες αυτό θέμα. Στηρίχτηκε στο άρθρο 7 της Συνθήκης το οποίο περιλαμβάνεται στις «αρχές» της Κοινότητας και το οποίο ορίζει ότι, εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, «απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας». Από την αρχή αυτή συνήγαγε ότι το άρθρο 52 διασφαλίζει την εφαρμογή της στον ειδικό τομέα του δικαιώματος εγκαταστάσεως.

Η διαπίστωση αυτή οδήγησε το Δικαστήριο να αποφανθεί ότι:

1) καθορίζοντας την πραγμάτωση της ελευθερίας εγκαταστάσεως στο τέλος

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

της μεταβατικής περιόδου, το άρθρο 52 επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη μία ακριβή υποχρέωση επιτεύξεως αποτελέσματος,

2) η εκτέλεση της εν λόγω υποχρεώσεως δεν εξαρτάται από την εφαρμογή προγράμματος προοδευτικών μέτρων υπό τη μορφή των οδηγιών που προβλέπονται τόσο από το άρθρο 54 όσο και από το άρθρο 57 της Συνθήκης, καθόσον μοναδικός σκοπός των νομικών αυτών πράξεων είναι να διευκολύνουν την είσοδο στα εν λόγω επαγγέλματα και την άσκησή τους σε καθένα από τα κράτη μέλη·

συνεπώς, μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, το άρθρο 52 εφαρμόζεται απευθείας, παρέχοντας δικαιώματα στους ιδιώτες, παρά την ενδεχόμενη έλλειψη, στον τομέα αυτό, των οδηγιών στις οποίες αναφέρθηκα.

Είχα, επίσης, διευκρινίσει στις προτάσεις μου ότι οι οδηγίες που προβλέπει το άρθρο 57 ως προς την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων και το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων αποτελούν χρήσιμο, βεβαίως, συμπλήρωμα για την πραγματική υλοποίηση της ίσης μεταχείρισης, αλλά δεν αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση, εκτός από την ειδική περίπτωση της παραγράφου 3 του άρθρου 57 που αφορά τα ιατρικά, παραϊατρικά και φαρμακευτικά επαγγέλματα.

Ωστόσο, είχα καταλήξει σε τόσο σαφή συμπεράσματα λόγω των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως REYNERS, καθότι το προδικαστικό ερώτημα που είχε υποβάλει το CONSEIL D'ÉTAT του Βελγίου προς το Δικαστήριο έθετε ακραιφνώς το πρόβλημα της ίσης μεταχείρισης των δικηγόρων στο σαφώς καθορισμένο πεδίο της προϋποθέσεως ιθαγενείας του ενδιαφερομένου προσώπου.

Είναι γνωστό ότι ο REYNERS, ολλανδικής ιθαγενείας, που ανετράφη στο Βέλγιο, ήταν κάτοχος βελγικού διπλώματος διδάκτορος νομικής και, υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν ετίθετο πρόβλημα ισοτιμίας αλλοδαπού διπλώματος προς το εθνικό δίπλωμα που απαιτούνταν για την εγγραφή στο δικηγορικό σύλλογο των Βρυξελλών.

Αντιθέτως, η παρούσα υπόθεση THIEFFRY αφορά, κυρίως, τις συνέπειες της ισοτιμίας, που αναγνώρισαν οι γαλλικές πανεπιστημιακές αρχές, του διπλώματος του διδάκτορος νομικής του πανεπιστημίου της Λουβαίνης με το γαλλικό εθνικό δίπλωμα του πτυχιούχου νομικής.

Δεν διστάζω να ανοίξω από τώρα τα χαρτιά μου και να αποκαλύψω, από την αρχή των προτάσεών μου, την άποψή μου, στην οποία ήδη μετά βεβαιότητος κατέληξα: λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της παρούσης υποθέσεως η απαίτηση του CONSEIL DE L'ORDRE των δικηγόρων του Παρισιού να διαθέτει ο ενδιαφερόμενος γαλλικό πτυχίο νομικής νομίζω ότι αποτελεί, ενόψει της αρχής της ελευθερίας εγκαταστάσεως, συγκεκαλυμμένο περιορισμό, ή τουλάχιστον, νομικό εμπόδιο ασυμβίβαστο με την άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως των υπηκόων της Κοινότητας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στη Γαλλία. Ελπίζω ότι θα μπορέσω να πείσω το Δικαστήριο για την άποψή μου αυτή.

Πριν όμως εξετάσω τη συγκεκριμένη περίπτωση που έχει τεθεί υπό την κρίση του Δικαστηρίου, θεωρώ επιβεβλημένο να διευ-

κρινίσω τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία προέκυψε το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το COUR D'APPEL του Παρισιού, καίτοι θα επαναλάβω ορισμένα στοιχεία που έχουν ήδη αναφερθεί, από τη μία ή την άλλη πλευρά, κατά την έγγραφη ή την προφορική διαδικασία.

Ο JEAN THIEFFRY, 46 ετών, είναι βέλγος υπήκοος· το 1955 έλαβε το δίπλωμα του διδάκτορος νομικής από το Πανεπιστήμιο της Λουβαίνης και άσκησε, κατόπιν, το επάγγελμα του δικηγόρου στις Βρυξέλλες περισσότερο από δέκα έτη· κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής είχε την ευκαιρία να μετάσχει, σε συνεργασία με τον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου VAN REEPHINGEN, στην αναμόρφωση του βελγικού δικαστικού κώδικα.

Μυήθηκε, επίσης, στο αγγλικό δίκαιο ως συνεργάτης ενός BARRISTER του Λονδίνου.

Τέλος, εγκαταστάθηκε στο Παρίσι όπου από ετών συνεργάζεται με το δικηγορικό γραφείο WILLIAM GARCIN.

Επιπλέον ασκεί καθήκοντα διδακτικά στο συγκριτικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο καθώς και το γαλλικό οικονομικό δίκαιο και δίκαιο συμβάσεων.

Συνέγραψε, εξάλλου, πολλά άρθρα που δημοσιεύθηκαν ιδίως στους «JURISCLASSEURS PÉRIODIQUES», σχετικά με την κανονιστική ρύθμιση των τιμών στη Γαλλία, τις διεθνείς συμβάσεις και τη συμβατική ευθύνη στο γαλλικό, αγγλικό και γερμανικό συγκριτικό δίκαιο.

Επί 20 και πλέον έτη, συνεπώς, ο προσφεύγων ασκεί πράγματι το επάγγελμα του δικηγόρου και επέδειξε αξιοσημείωτες ικανότητες ώστε ο δικηγόρος WILLIAM GARCIN να του προτείνει προσφάτως σύμβαση συνεργασίας, υπό την ανασταλτική αίρεση της εγγραφής του στο δικηγορικό σύλλογο του Παρισιού.

Προκειμένου να επιτύχει την εγγραφή αυτή ο THIEFFRY ζήτησε, το 1974, από το πανεπιστήμιο PARIS I, την αναγνώριση της ισοτιμίας του βελγικού διπλώματός του με το γαλλικό πτυχίο νομικής. Επέτυχε την αναγνώριση της ισοτιμίας αυτής, της οποίας τη διαδικασία και τα αποτελέσματα θα εξετάσω παρακάτω. Παρακολούθησε, κατόπιν τα προπαρασκευαστικά μαθήματα για το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος και περάτωσε με επιτυχία τις σχετικές εξετάσεις το 1975.

Κατόπιν αυτού, θεωρούσε ότι δεν υπήρχε πλέον κανένα εμπόδιο για να γίνει δεκτή εκ μέρους του CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού η αίτησή του εγγραφής στο δικηγορικό σύλλογο με την ιδιότητα του ασκούμενου δικηγόρου.

Δυστυχώς, το CONSEIL απέρριψε την αίτηση αυτή με απόφαση της 9ης Μαρτίου 1976, με αιτιολογία που αξίζει να αναφερθεί.

Κατόπιν εισηγήσεως του δικηγόρου SIMON GUEULETTE, ο οποίος εκπροσώπησε το CONSEIL DE L'ORDRE κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, το CONSEIL αποδέχθηκε, πράγματι, το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 52 της Συνθήκης· βάσει, όμως, του νόμου της 31ης Δεκεμβρίου 1971, περί αναμορφώσεως των νομικών επαγγελμάτων, ο επαγγελματικός αυ-

τός φορέας έκρινε ότι «δεν καταργήθηκε» από τη Συνθήκη η υποχρέωση υποβολής γαλλικού πτυχίου νομικής ή διδακτορικού διπλώματος που προβλέπει το άρθρο 11 του εν λόγω νόμου. Συνεπώς, ελλείψει γαλλικού πτυχίου νομικής, η αίτηση εγγραφής που υπέβαλε ο THIEFFRY έπρεπε να απορριφθεί.

Περιορίζομαι να παρατηρήσω προς το παρόν ότι η αιτιολογία αυτή για την απόρριψη της αιτήσεως είναι πεπλανημένη ως προς ένα ουσιώδες σημείο. Είναι ανακριβές να λέγεται ότι το άρθρο 52 της Συνθήκης της Ρώμης — ή οι οδηγίες που προβλέπουν τα άρθρα 54 και 57 — μπορούν να καταργήσουν το άρθρο 11, εδάφιο 2, του εν λόγω νόμου.

Η Συνθήκη, όπως και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν τη διάταξη αυτή της εθνικής νομοθεσίας ανεφάρμοστη στους υπηκόους της Κοινότητας που επιθυμούν να ασκήσουν στη Γαλλία το δικηγορικό επάγγελμα. Δεν μπορούν να την καταργήσουν, διότι, εν πάση περιπτώσει, η υποχρέωση κατοχής γαλλικού διπλώματος εξακολουθεί να εφαρμόζεται στους υπηκόους των τρίτων προς την Κοινότητα χωρών, εκτός αν υπάρχει διμερής σύμβαση που να προβλέπει την ισοτιμία των νομικών διπλωμάτων ή, μάλλον, την πλήρη αναγνώριση του κύρους, στη Γαλλία, ορισμένων αλλοδαπών διπλωμάτων.

Ο προσφεύγων πάντως προσέφυγε στο COUR D'APPEL του Παρισιού, που είναι αρμόδιο να κρίνει τις αποφάσεις του CONSEIL DE L'ORDRE, ιδίως όσες αφορούν άρνηση εγγραφής στο δικηγορικό σύλλογο και, στις 13 Ιουλίου 1976, τα τρία πρώτα τμήματα του εν λόγω δικαστηρίου που αποτελούν τον αρμόδιο σχηματισμό, συνεδριάζοντας εν συμβουλίω, αποφάσισαν να αναστείλουν την έκδοση οριστικής αποφάσεως και να υποβάλουν στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Το γεγονός ότι απαιτείται από υπήκοο κράτους μέλους που επιθυμεί να ασκήσει το δικηγορικό επάγγελμα σε άλλο κράτος μέλος, να διαθέτει το εθνικό δίπλωμα που προβλέπει η νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως, καίτοι αναγνωρίστηκε η ισοτιμία του διπλώματος που έλαβε στη χώρα καταγωγής του, από την πανεπιστημιακή αρχή της χώρας εγκαταστάσεως και του επετράπη να λάβει μέρος, στη χώρα αυτή, στις εξετάσεις ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος — εξετάσεις στις οποίες και πέτυχε — συνιστά, ελλείψει των οδηγιών που προβλέπει το άρθρο 57, παράγραφοι 1 και 2 της Συνθήκης της Ρώμης, εμπόδιο που βαίνει πέραν αυτού που απαιτείται για την επίτευξη του σκοπού των εν λόγω κοινοτικών διατάξεων;»

Υπό τη διατύπωσή του αυτή το ερώτημα είναι σαφές. Αποφεύγει επιμελώς την πεπλανημένη αιτιολογία που επισήμανα στην απόφαση του CONSEIL DE L'ORDRE και τοποθετεί τη συζήτηση στο ορθό νομικό πλαίσιο. Προσθέτω ότι δεν έχω καμία αμφιβολία ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως και ως προς την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να κρίνει επ' αυτής.

Εναπόκειται συνεπώς στο Δικαστήριο να δώσει μία πρακτικώς χρήσιμη απάντηση στο καθορισμένο κατά τον τρόπο αυτό ερώτημα και, καθότι με αφορά, πρόκειται να εκθέσω τους λόγους για τους οποίους θεωρώ ότι, ακόμη και ελλείψει κοινοτικών οδηγιών ως προς την αμοιβαία αναγνώριση των νομικών διπλωμάτων για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, η απαίτηση του εθνικού νομικού διπλώματος της χώρας εγκαταστάσεως είναι, λαμβανομέ-

νων υπόψη των συνθηκών που επικρατούν στη Γαλλία στον τομέα της εκπαιδεύσεως των δικηγόρων και της εγγραφής τους στο δικηγορικό σύλλογο, πράγματι, «εμπόδιο που βαίνει πέραν αυτού που απαιτείται για την επίτευξη του σκοπού των εν λόγω κοινοτικών διατάξεων».

Επιβάλλεται όμως να εκτεθεί καταρχάς, σε τι συνίσταται το γαλλικό σύστημα εγγραφής στους εθνικούς δικηγορικούς συλλόγους. Όπως αναφέρθηκε, το ζήτημα αυτό ρυθμίζεται από το νόμο της 21ης Δεκεμβρίου 1971, ο οποίος επαναλαμβάνει, στα περισσότερα σημεία, την προγενέστερη νομοθεσία.

Εκτός από τον έλεγχο, εκ μέρους των CONSEIL DE L'ORDRE του «ήθους» του μέλλοντος δικηγόρου, το άρθρο 11 του εν λόγω νόμου προβλέπει τρεις προϋποθέσεις:

1) να είναι γάλλος, υπό την επιφύλαξη των διεθνών συμβάσεων· η πρώτη αυτή προϋπόθεση δεν μπορεί πλέον, σύμφωνα με τη νομολογία REYNERS, να εφαρμοστεί στους υπηκόους άλλων κρατών μελών της Κοινότητας· δεν θα επανέλθω στο θέμα αυτό·

2) να διαθέτει πτυχίο ή διδακτορικό δίπλωμα νομικής. Καίτοι αυτό δεν διευκρινίζεται, πρόκειται, προφανώς, για την κατοχή διπλωμάτων που χορηγούν οι γαλλικές πανεπιστημιακές αρχές·

3) να διαθέτει, υπό την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων που δεν ενδιαφέρουν την παρούσα υπόθεση, πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος.

Η επαγγελματική αυτή εξέταση η οποία θεσπίστηκε το 1941 και αφορά ειδικώς την εκπαίδευση των υποψηφίων δικηγόρων, ρυθμίζεται σήμερα από το διάταγμα 72/715, της 31ης Ιουλίου 1972. Την προετοιμασία και διεξαγωγή της έχουν αναλάβει τα ινστιτούτα ή κέντρα νομικών σπουδών που έχουν ιδρυθεί στα πανεπιστήμια.

Για την παρακολούθηση των προπαρασκευαστικών μαθημάτων για το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος δεν απαιτείται ούτε πτυχίο νομικής ούτε, πολύ περισσότερο, διδακτορικό δίπλωμα, καθόσον οι φοιτητές του τετάρτου έτους νομικής μπορούν να εγγραφούν στα προπαρασκευαστικά αυτά μαθήματα και να λάβουν μέρος στις εξετάσεις.

Είναι, βεβαίως, αυτονόητο ότι και αν ακόμα οι φοιτητές αυτοί λάβουν το πιστοποιητικό ικανότητας θα πρέπει, κατόπιν, να προσκομίσουν πτυχίο νομικής προκειμένου να επιτύχουν εγγραφή τους στο δικηγορικό σύλλογο.

Ποιο είναι το περιεχόμενο των μαθημάτων που παρέχουν τα ινστιτούτα ή κέντρα νομικών σπουδών για την απόκτηση του πιστοποιητικού ικανότητας;

Πρόκειται για διδασκαλία κυρίως πρακτικής και επαγγελματικής φύσεως, η οποία αποτελείται όχι μόνο από θεωρητικά μαθήματα, αλλά κυρίως από πρακτική εξάσκηση που αναφέρεται:

— στο ρόλο του δικηγόρου, στην οργάνωση και τη δεοντολογία του επαγγέλματος·

— στα διάφορα καθήκοντα του δικηγόρου: παροχή νομικών συμβουλών, σύνταξη πράξεων, αγορεύσεις και κατάρτιση δι-

κογράφων, καθώς και στις ακολουθούμενες ενώπιον των διαφόρων δικαστηρίων διαδικασίες και την αναγκαστική εκτέλεση.

Τα προπαρασκευαστικά αυτά μαθήματα παραδίδονται τόσο από καθηγητές της νομικής όσο και από δικαστικούς λειτουργούς ή μέλη του δικηγορικού συλλόγου.

Κατά συνέπεια, καίτοι το πιστοποιητικό ικανότητας είναι πανεπιστημιακό δίπλωμα, καθόσον παρέχεται από φορείς εξαρτώμενους από τις σχολές ή, όπως λέγεται σήμερα, από τις μονάδες διδασκαλίας και νομικής έρευνας, πρέπει να γίνει καλώς αντιληπτό ότι οι δικηγορικοί επαγγελματικοί φορείς μετέχουν άμεσα στην προετοιμασία αυτή, είτε στο επίπεδο των μαθημάτων είτε, πολύ περισσότερο, στο επίπεδο της πρακτικής ασκήσεως, η οποία συχνά γίνεται στα δικηγορικά γραφεία.

Οι εξετάσεις περιλαμβάνουν, αφενός μεν, γραπτές προκριματικές εξετάσεις, αφετέρου δε, προφορικές εξετάσεις. Οι πρώτες αφορούν τις γενικές γνώσεις των υποψηφίων, καθώς και τις πρακτικές νομικές τους γνώσεις στον τομέα της πολιτικής, εμπορικής, ποινικής και διοικητικής δικονομίας.

Οι δεύτερες περιλαμβάνουν ερωτήσεις:

— επί της οργανώσεως των δικαστηρίων και της πολιτικής δικονομίας·

— επί του ειδικού ποινικού δικαίου·

— επί της αναγκαστικής εκτελέσεως·

— επί του φορολογικού δικαίου και της λογιστικής·

— τέλος, επί του ρόλου του δικηγόρου, της επαγγελματικής πρακτικής και της δεοντολογίας.

Εξάλλου, μία δεκαπεντάλεπτη ανάπτυξη που μπορεί να λάβει τη μορφή παροχής νομικών συμβουλών ή αγορεύσεως επί μιας συγκεκριμένης υποθέσεως που έχει επιλεγεί με κλήρωση, καθώς και μία επίσης δεκαπεντάλεπτη συζήτηση με την εξεταστική επιτροπή επιτρέπουν την εκτίμηση των ικανοτήτων του υποψηφίου να ανταποκριθεί στα καθήκοντα και τις απαιτήσεις του δικηγορικού λειτουργήματος.

Η εξεταστική επιτροπή είναι τριμερής· υπό την προεδρία ενός καθηγητού της νομικής, περιλαμβάνει ίσο αριθμό νομοδιδασκάλων, δικαστικών λειτουργών και δικηγόρων.

Αυτό είναι, κύριοι δικαστές, το πρόγραμμα, οι προϋποθέσεις προπαρασκευής και εξετάσεως για την απόκτηση του πιστοποιητικού ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, που αποτελούν το καθαρώς τεχνικό και επαγγελματικό στοιχείο της εκπαιδεύσεως των υποψηφίων δικηγόρων. Το στοιχείο αυτό είναι σημαντικό, τόσο από γενικής απόψεως όσο και ειδικότερα, αν ληφθούν υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υπόθεσης. Ως κάτοχος του πιστοποιητικού ικανότητας ο THIEFFRY απέδειξε ότι εκτός από τις γενικές νομικές γνώσεις που αντιστοιχούν στις γνώσεις του πτυχιούχου νομικής στη Γαλλία, κατέχει και τις απαιτούμενες ειδικές γνώσεις για την εγγραφή του σε γαλλικό δικηγορικό σύλλογο.

Θα αναφερθώ τώρα στις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο προσφεύγων στην κύρια δίκη επέτυχε την αναγνώριση της ισοτιμίας του διδακτορικού διπλώματος νομικής που είχε λάβει από το Πανεπιστήμιο της Λουβαίνης με το γαλλικό πτυχίο και ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες της ισοτιμίας αυτής, όχι μόνο στη γαλλική έννομη τάξη και στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, αλλά και σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου, για την εφαρμογή του άρθρου 52 της Συνθήκης της Ρώμης.

Δεν αμφισβητείται, καταρχάς, ότι η αναγνώριση της ισοτιμίας εμπίπτει στην αρμοδιότητα των πανεπιστημιακών αρχών χωρίς καμιά ανάμιξη των CONSEILS DE L'ORDRE.

Προκειμένου να εξετάσει αίτηση αναγνωρίσεως ισοτιμίας αλλοδαπού διπλώματος το πανεπιστήμιο — στην παρούσα περίπτωση το πανεπιστήμιο PARIS I — δεν περιορίζεται να εξετάσει αν το δίπλωμα περιλαμβάνεται σε πίνακα ισοτιμίας που έχει καταρτιστεί εκ των προτέρων. Εξετάζει επισταμένως τα μαθήματα που έχουν διδαχθεί έτος κατ' έτος, τα συγκρίνει με το πρόγραμμα που προβλέπεται για την απόκτηση γαλλικού πτυχίου και εξετάζει, επίσης, τους βαθμούς που έχει λάβει ο ενδιαφερόμενος σε καθένα από τα εν λόγω μαθήματα, στο πλαίσιο αυτού που καλείται «TRANSCRIT D'ÉTUDES» (αντιπαραβολή του περιεχομένου των σπουδών). Γίνεται, συνεπώς, εξαντλητικός και αντικειμενικός έλεγχος της ισοτιμίας, λαμβανομένων υπόψη των γνώσεων που απέκτησε ο ενδιαφερόμενος και των αποτελεσμάτων που πέτυχε στις εξετάσεις.

Τι άλλο σημαίνει αυτό από το ότι η απόφαση αναγνωρίσεως της ισοτιμίας πιστοποιεί ότι ο αιτών πρέπει να λογισθεί ότι παρέχει, σ' ό,τι αφορά το επίπεδο των γενικών νομικών του γνώσεων, τις ίδιες εγγυήσεις που αναμένονται από τον κάτοχο γαλλικού πτυχίου νομικής.

Ανακύπτει, συνεπώς, το θεμελιώδες για την παρούσα υπόθεση ζήτημα των αποτελεσμάτων που έχει η απόφαση αναγνωρίσεως της ισοτιμίας.

Από το διάταγμα της 15ης Φεβρουαρίου 1921, νομοθέτημα αρκετά παλαιό που ανάγεται σε εποχή που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας και την υλοποίηση, στο πλαίσιο της Κοινότητας αυτής, της ελευθερίας εγκαταστάσεως, προκύπτει ότι:

«Άρθρο 1. Ο τίτλος του πτυχιούχου νομικής (όπως εξάλλου ο τίτλος του πτυχιούχου φυσικών επιστημών ή του πτυχιούχου φιλοσοφικής) μπορεί να αναγνωριστεί, ενόψει του διδακτορικού διπλώματος, είτε με ατομική απόφαση (όπως στην παρούσα περίπτωση) είτε με γενικές αποφάσεις.

Άρθρο 2, εδάφιο 1. Οι ατομικές αιτήσεις απαλλαγής εξετάζονται από τους πρυτάνεις και υποβάλλονται στην κρίση της σχολής στην οποία επιθυμεί να εγγραφεί ο αιτών για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος.

Τέλος, κατά το άρθρο 6, η αναγνώριση της ισοτιμίας με το πτυχίο νομικής δεν παρέχει κανένα δικαίωμα για χορήγηση πτυχίου νομικής· ισχύει μόνο για την εγγραφή στις νομικές σχολές προς απόκτηση διδακτορικού διπλώματος.»

Πρέπει, λοιπόν, να γίνει δεκτό ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η αναγνώριση της ισοτιμίας, στο γαλλικό εσωτερικό δί-

καιο, έχει αμιγώς ακαδημαϊκές συνέπειες. Αποκλειστικός της σκοπός είναι να δώσει τη δυνατότητα στον κάτοχο αλλοδαπού διπλώματος, που αναγνωρίστηκε ως ισότιμο με το γαλλικό πτυχίο, να συνεχίσει στη Γαλλία τις νομικές του σπουδές μέχρι την απόκτηση του τίτλου του διδάκτορος.

Κατά την προφορική διαδικασία ο εκπρόσωπος του CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού εξέθεσε με σαφήνεια την οικονομία του γαλλικού συστήματος αναγνωρίσεως της ισοτιμίας αλλοδαπών διπλωμάτων.

Κατά την άποψή του, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ τριών διαφορετικών καταστάσεων:

— υπάρχει, καταρχήν, ένα σύστημα που καταλήγει στην αναγνώριση της *αυτοδικαίας ισχύος* των διπλωμάτων που χορηγούνται από ορισμένα γαλλόφωνα κράτη της Αφρικής, τέως υπερπόντια γαλλικά εδάφη, δυνάμει διμερών συμβάσεων. Ο κατάλογος των εν λόγω διπλωμάτων καθορίζεται με υπουργικές αποφάσεις. Αυτοδικαία ισχύς σημαίνει ότι η ισοτιμία αυτή έχει και διοικητικά αποτελέσματα, ότι δηλαδή τα διπλώματα αυτά αποτελούν νόμιμους τίτλους για την είσοδο στο δικηγορικό επάγγελμα.

— υπάρχει, εξάλλου, η αυτοδικαία ακαδημαϊκή ισοτιμία, την οποία ρυθμίζει απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 1924, που εξακολουθεί να ισχύει και η οποία αναγνωρίζει την ισοτιμία των διπλωμάτων που χορηγούνται σε 35 ξένες χώρες, αποκλειστικώς, όμως, για την προετοιμασία διδακτορικού διπλώματος νομικής· πρόκειται, συνεπώς, για ισοτιμία ακαδημαϊκού χαρακτήρα·

— τέλος, η αναγνώριση της ισοτιμίας με ατομική απόφαση του πανεπιστημίου, μετά από έλεγχο των γνώσεων του αλλοδαπού υποψηφίου, έχει επίσης, καθαρά ακαδημαϊκές συνέπειες· παρέχει στον αιτούντα την από το νόμο προβλεπόμενη δυνατότητα να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο των ανωτάτων νομικών σπουδών, να λάβει, δηλαδή, το γαλλικό διδακτορικό δίπλωμα. Μόνο μετά την απόκτηση του τίτλου του διδάκτορος διαθέτει νόμιμο τίτλο που του επιτρέπει την εγγραφή του στο δικηγορικό σύλλογο, υπό την επιφύλαξη, βεβαίως, ότι θα λάβει το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος και, βεβαίως, του ελέγχου του ήθους του εκ μέρους του CONSEIL DE L'ORDRE.

Αν ο THIEFFRY είχε ακολουθήσει αυτή τη διαδικασία, αν δηλαδή είχε εγγραφεί για την προετοιμασία διδακτορικού διπλώματος και είχε λάβει τον τίτλο του διδάκτορος της νομικής και παράλληλα, μετά από επιτυχείς εξετάσεις, όπως και έπραξε, είχε λάβει το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, το CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού, όπως ανέφερε ο εκπρόσωπός του, δεν θα είχε καμία αντίρρηση για την εγγραφή του στο δικηγορικό σύλλογο.

Το επιχείρημα αυτό δεν στερείται σημασίας. Στηρίζεται, εξάλλου, σε πολλές αλλοδαπές νομοθεσίες, από τις οποίες προκύπτει ότι η αναγνώριση αλλοδαπών διπλωμάτων έχει, καταρχήν, μόνο ακαδημαϊκές ή πανεπιστημιακές συνέπειες, καθόσον παρέχει μόνο το δικαίωμα συνεχίσεως ανωτάτων νομικών σπουδών, αλλά δεν παρέχει απευθείας το δικαίωμα ασκήσεως επαγγελμάτων για τα οποία η κατοχή εθνικού διπλώματος αποτελεί προϋπόθεση που προβλέπει ο νόμος.

Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες εσωτερικές νομοθεσίες σύμφωνα με τις οποίες η αναγνώριση αλλοδαπών διπλωμάτων έχει και διοικητικές συνέπειες, με το ιδιαίτερο και αρκετά σύνηθες χαρακτηριστικό ότι τα αλλοδαπά διπλώματα που αναγνωρίζονται ως ισότιμα επιτρέπουν την είσοδο σε επαγγέλματα που ρυθμίζονται κανονιστικά μόνον εφόσον έχουν αποκτηθεί από ημεδαπούς. Το αποφασιστικό στοιχείο δεν είναι, συνεπώς, τα επαγγελματικά προσόντα των πτυχιούχων, αλλά το γεγονός ότι είναι υπήκοοι της χώρας εγκαταστάσεως.

Όπως διευκρίνισε η Επιτροπή στην απάντησή της σ' ένα από τα ερωτήματα που υπέβαλε το Δικαστήριο, οι κάτοχοι ορισμένων γαλλικών διπλωμάτων μπορούν να εργαστούν ως βοηθοί σε ορισμένες γερμανικές φιλοσοφικές σχολές, ενώ η Γαλλική Κυβέρνηση επιτρέπει αντιστοίχως στους κατόχους του γερμανικού «STAATSEXAMEN» να καταλάβουν ορισμένες θέσεις της δημοσίας εκπαιδεύσεως.

Ορισμένες συμφωνίες, που έχουν συναφθεί στο πλαίσιο της γαλλογερμανικής συνόδου των πρυτάνεων, αποδέχονται, εξάλλου, την αναγνώριση της αυτοδικαίας ισχύος του γαλλικού «DOCTORAT D'ÉTAT» και της αντίστοιχης γερμανικής «HABILITATION», καθώς και των διπλωμάτων του γαλλικού «DOCTEUR INGENIEUR» και του γερμανικού αντίστοιχου τίτλου. Ωστόσο, οι συμφωνίες αυτές δεν έχουν ακόμα εγκριθεί από τις κυβερνήσεις των δύο κρατών.

Στο Βέλγιο, ο νόμος της 19ης Μαρτίου 1971, όπως συμπληρώθηκε με το βασιλικό διάταγμα της 20ής Ιουλίου 1971, διακρίνει σαφώς μεταξύ των ακαδημαϊκών και διοικητικών συνεπειών και, παράλληλα, ρυθμίζει την άσκηση εκ μέρους αλλοδαπών ορισμένων επαγγελμάτων που ρυθμίζονται κανονιστικά, όταν η άσκηση των επαγγελμάτων αυτών εξαρτάται από την προσκομιδή εθνικών διπλωμάτων.

Στην περίπτωση αυτή, αν αναγνωριστεί η ισοτιμία των τίτλων που προβλέπει ο νόμος, εκ μέρους της αρμοδίας αρχής, το δικαίωμα ασκήσεως επαγγέλματος που εξαρτάται από την κατοχή διπλώματος, επεκτείνεται και στους αλλοδαπούς, είτε δυνάμει διμερών συμβάσεων είτε για επιστημονικούς ή ανθρωπιστικούς λόγους.

Η νομοθεσία, όμως, αυτή δεν εφαρμόζεται σε ορισμένα επαγγέλματα, όπως το δικηγορικό.

Στην Ιταλία, η ενοποιημένη νομοθεσία περί ανωτάτης εκπαιδεύσεως ορίζει ότι οι πανεπιστημιακοί τίτλοι που έχουν αποκτηθεί στην αλλοδαπή δεν έχουν νόμιμη ισχύ στην χώρα, εκτός αν ειδικός νόμος προβλέπει εξαιρέσεις.

Η είσοδος σε επαγγέλματα που ρυθμίζονται κανονιστικά εξακολουθεί να εξαρτάται από την κατοχή εθνικού διπλώματος.

Στις Κάτω Χώρες, το σύστημα πανεπιστημιακής εκπαιδεύσεως (νόμος της 22ας Δεκεμβρίου 1960) αναγνωρίζει τον τίτλο του διδάκτορος ή του μηχανικού που έχει αποκτηθεί στην αλλοδαπή, υπό την προϋπόθεση ότι οι τίτλοι αυτοί περιλαμβάνονται σε πίνακα που κατήρτισε το υπουργείο παιδείας. Η άσκηση επαγγελμάτων που εξαρτάται από την κατοχή των εν λόγω τίτλων είναι ελεύθερη.

Μεταξύ Βελγίου και Κάτω Χωρών υπάρχει, ήδη, αμοιβαία αναγνώριση ορισμένων δι-

πλωμάτων, με διοικητικές συνέπειες, στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος, ο νόμος περί ανωτάτης εκπαιδεύσεως των Κάτω Χωρών επιτρέπει, όταν πρόκειται για τη λήψη ολλανδικού διπλώματος, τη μερική ή πλήρη απαλλαγή από τις εξετάσεις αν ο ενδιαφερόμενος κατέχει αλλοδαπό δίπλωμα που έχει αναγνωριστεί ως ισότιμο από το υπουργείο εθνικής παιδείας. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται, ιδίως, για το βελγικό τίτλο του διδάκτορος νομικής.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το πρόβλημα τίθεται υπό εντελώς διαφορετικές προϋποθέσεις, καθόσον η διάκριση μεταξύ ακαδημαϊκών και διοικητικών συνεπειών της αναγνωρίσεως της ισοτιμίας δεν έχει νόημα, τουλάχιστον καθότι αφορά την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος. Πράγματι, η εκπαίδευση και οι προϋποθέσεις ασκήσεως του επαγγέλματος εξαρτώνται πλήρως από τους ίδιους τους επαγγελματικούς φορείς, τα δε πανεπιστημιακά διπλώματα των ηπειρωτικών κρατών μελών, καταρχήν, δεν αναγνωρίζονται. Το γεγονός αυτό είναι συνέπεια της θεμελιώδους διαφοράς μεταξύ της διδασκαλίας του «COMMON LAW» και του ηπειρωτικού ιδιωτικού δικαίου.

Οι διευκρινίσεις αυτές αποδεικνύουν, βεβαίως, την ύπαρξη της διακρίσεως μεταξύ ακαδημαϊκών και διοικητικών συνεπειών της αναγνωρίσεως της ισοτιμίας των διπλωμάτων στα περισσότερα από τα κράτη μέλη.

Καίτοι, επομένως, δεν αμφισβητείται ότι το γαλλικό διάταγμα της 15ης Φεβρουαρίου 1921, δυνάμει του οποίου η αναγνώριση εκ μέρους του πανεπιστημίου του PARIS I της ισοτιμίας αλλοδαπού διπλώματος έχει ως μοναδική συνέπεια να επιτρέπει την εγγραφή του ενδιαφερομένου για προετοιμασία διδακτορικού διπλώματος, έχει δηλαδή συνέπειες αμιγώς ακαδημαϊκές, ο περιορισμός αυτός, που ίσχυε άλλοτε έναντι όλων των αλλοδαπών υποψηφίων, ίσως ακόμα και των γάλλων υποψηφίων, δεν συμβιβάζεται πλέον, στην παρούσα φάση εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, με τις επιταγές των άρθρων 52 και 57 της Συνθήκης.

Πράγματι, το άρθρο 57, παράγραφος 1, προβλέπει την αμοιβαία αναγνώριση, μέσω οδηγιών του Συμβουλίου, των διπλωμάτων με σκοπό όχι να *καθιερώσει* την ελεύθερη άσκηση ενός επαγγέλματος — δικαίωμα που προκύπτει από το άρθρο 52 — αλλά απλώς να *διευκολύνει* την άσκηση του επαγγέλματος αυτού και, κατά προέκταση, να *ευνοήσει* την άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως των ελευθέρων επαγγελματιών.

Η έλλειψη, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, οδηγίας σχετικής με την ελεύθερη εγκατάσταση των δικηγόρων στην Κοινότητα δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την παρεμπόδιση της υλοποιήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και, συνεπώς, την αφαίρεση κάθε πρακτικής αποτελεσματικότητας από τις διατάξεις του άρθρου 52, τουλάχιστον στην περίπτωση που η αρμόδια αρχή της χώρας εγκαταστάσεως έχει την εξουσία να αναγνωρίζει την ισοτιμία αλλοδαπού διπλώματος προς εθνικό δίπλωμα, έστω και εάν η αναγνώριση αυτή είναι καθαρώς πανεπιστημιακού χαρακτήρα.

Μ' άλλα λόγια, η εύλογη μέριμνα ενός κράτους μέλους όπως η Γαλλία να επιφυλάσσει την είσοδο στο δικηγορικό επάγγελμα μόνο σε όσους έχουν πτυχίο νομικής μπορούσε, πριν τεθεί σε ισχύ το άρθρο 52 ως διάταξη που έχει απευθείας εφαρμογή, να στηριχθεί όχι σε προϋπόθεση συναπτόμενη με την ιθαγένεια των υποψηφίων, αλλά με τη βούληση να επιτραπεί η εγγραφή

στους δικηγορικούς συλλόγους μόνο των προσώπων εκείνων που διαθέτουν νομικές γνώσεις ισοδύναμες με εκείνες που παρέχουν τα εθνικά πανεπιστήμια και που οδηγούν στην κατοχή γαλλικού πτυχίου νομικής.

Η νομοθεσία όλων των κρατών μελών περιλαμβάνει διατάξεις που περιορίζουν την άσκηση ορισμένων επαγγελμάτων από τους αλλοδαπούς.

Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η προστασία της δημοσίας τάξεως, αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, σκοπός είναι η προστασία των ίδιων των επαγγελμάτων. Παράλληλα με τις διατάξεις αυτές, σ' όλα τα κράτη μέλη υπάρχουν ορισμένες κανονιστικές ή νομοθετικές διατάξεις — ή ακόμα και απλές διοικητικές πρακτικές — οι οποίες ρυθμίζουν την είσοδο και την άσκηση ορισμένων επαγγελμάτων, ιδίως ελευθερίων.

Συνήθως οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται αδιακρίτως στους ημεδαπούς και αλλοδαπούς. Σκοπός τους είναι να επιβάλουν ορισμένες απαιτήσεις ως προς τις επαγγελματικές ικανότητες του προσώπου που επιθυμεί να ασκήσει τα εν λόγω επαγγέλματα.

Πρόκειται, συνεπώς, για νομοθετικές διατάξεις οι οποίες θεωρητικώς δεν εισάγουν διακρίσεις, των οποίων όμως η εφαρμογή μπορεί να καταλήξει σε δυσμενείς διακρίσεις, διότι συνήθως είναι ευκολότερο σ' έναν ημεδαπό να συγκεντρώσει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις απ' ό,τι σ' έναν αλλοδαπό, όπως για παράδειγμα η κατοχή εθνικού διπλώματος.

Πρέπει, συνεπώς, να γίνει προσεκτική διάκριση ως προς τις εθνικές διατάξεις, οι οποίες αφορούν την είσοδο αλλοδαπών σε μη μισθωτά επαγγέλματα, μεταξύ αυτών που αφορούν τις εγγυήσεις επαγγελματικής ικανότητας και αυτών που ανάγονται στην ιδιότητα του αλλοδαπού και οι οποίες οφείλονται σε λόγους δημοσίας τάξεως.

Πριν τεθούν σε ισχύ οι κανόνες της Συνθήκης της Ρώμης που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και το δικαίωμα εγκαταστάσεως, η θέση των αλλοδαπών ρυθμιζόταν σε κάθε χώρα από πολιτικούς, οικονομικούς ή κοινωνικούς υπολογισμούς και από λόγους *επαγγελματικού προστατευτισμού*, χωρίς να συνδέονται αναγκαστικά με απαιτήσεις ποιότητας και με πανεπιστημιακούς τίτλους.

Από τότε, όμως, που η θέση των υπηκόων των κρατών μελών ρυθμίζεται, κατά μέγα μέρος, αν όχι αποκλειστικώς, από τις κοινοτικές διατάξεις που γνωρίζετε καλώς, πρέπει να ληφθούν υπόψη αυτοτελώς, να εξεταστούν αυτοί καθαυτοί οι περιορισμοί του δικαιώματος ελεύθερης εγκατάστασης που στηρίζονται στην αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που αντιστοιχούν στη χορήγηση εθνικών διπλωμάτων.

Η σύγκριση είναι σχετικά εύκολη όταν πρόκειται για τα προσόντα που απαιτούνται για την άσκηση επιστημονικών επαγγελμάτων. Το πρόβλημα, όμως, είναι περισσότερο δύσκολο όταν πρόκειται για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, διότι οι νομικές σπουδές παρά την ύπαρξη γενικών αρχών που είναι όμοιες, αν όχι κοινές στα κράτη μέλη, παρουσιάζουν ιδιομορφίες ανάλογα με το κράτος ή μάλλον ανάλογα με το νομικό σύστημα, έτσι ώστε να μην μπορεί, ευλόγως, να επιβληθεί στις εθνικές αρχές της χώρας εγκαταστάσεως η υποχρέωση να επιτρέψουν την άσκηση του δι-

κηγορικού επαγγέλματος από υπηκόους άλλων κρατών μελών οι οποίοι δεν παρακολούθησαν το πρόγραμμα διδασκαλίας που ακολουθείται στα εθνικά πανεπιστήμια.

Πρέπει ακόμα να γίνει διάκριση μεταξύ των νομικών γνώσεων γενικού χαρακτήρα, η απόκτηση των οποίων εξασφαλίζεται με το πτυχίο νομικής, και των περισσότερο ειδικών και πρακτικών γνώσεων που αποκτούν οι μέλλοντες δικηγόροι στη Γαλλία μέσω της προετοιμασίας για το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος.

Ας προστεθεί ότι καίτοι ένας ασκούμενος δικηγόρος που μόλις αποφοίτησε από τη νομική σχολή και το INSTITUT D'ÉTUDES JUDICIAIRES μπορεί, καταρχήν, να παραστεί ενώπιον όλων των γαλλικών δικαστηρίων πλην του CONSEIL D'ÉTAT και του COUR DE CASSATION, απέχει, ωστόσο, πολύ από του να έχει μεγάλη επαγγελματική πείρα και πρέπει, κατά κανόνα, να συμπληρώσει τις γνώσεις του και να αποκτήσει την πείρα αυτή στο γραφείο ενός αναγνωρισμένου δικηγόρου ή στα γραφεία μιας εταιρίας δικηγόρων.

Το ίδιο ισχύει και για τους υπηκόους άλλων κρατών μελών των οποίων το δίπλωμα έχει αναγνωριστεί ισότιμο με το γαλλικό και μπορούν επομένως να θεωρηθούν ότι έχουν γενικές γνώσεις τουλάχιστον ίδιες με εκείνες του γάλλου πτυχιούχου νομικής. Όχι μόνο έχουν ακόμη την υποχρέωση να παρακολουθήσουν τα προπαρασκευαστικά μαθήματα και να επιτύχουν στις εξετάσεις για την απόκτηση του πιστοποιητικού ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, αλλά πρέπει ακόμα να πραγματοποιήσουν δοκιμαστική περίοδο τριών ετών πριν εγγραφούν στον πίνακα ως κανονικοί πλέον δικηγόροι. Συνήθως εργάζονται μαζί με κάποιον έμπειρο δικηγόρο ή αναλαμβάνουν καθήκοντα απλού συνεργάτου ή, σπανιότερα, εισέρχονται ως εταίροι σ' έναν όμιλο δικηγόρων, είτε αυτός έχει αποκτήσει, είτε όχι, τη μορφή της αστικής επαγγελματικής εταιρίας.

Χρειάζονται, συνεπώς, να αποκτήσουν συμπληρωματική πρακτική εκπαίδευση για να μπορέσουν να δημιουργήσουν, μετά από πολλά έτη ασκήσεως, προσωπικό γραφείο, εκτός αν προτιμήσουν να παραμείνουν απλοί εταίροι, με πλήρη δικαιώματα, στο γραφείο ενός ομίλου δικηγόρων απ' όπου ξεκίνησαν τα πρώτα τους βήματα.

Τα πραγματικά αυτά περιστατικά δεν μπορούν, όμως, να υπερισχύσουν της αρχής της ελευθερίας εγκαταστάσεως και, παρά την έλλειψη οδηγιών ως προς την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, δεν μπορεί να απαγορευθεί η άσκηση του επαγγέλματος αυτού στους υπηκόους των κρατών μελών, εκτός της Γαλλίας, εφόσον έχει αναγνωριστεί η ισοτιμία του εθνικού τους πτυχίου νομικής με το αντίστοιχο γαλλικό πτυχίο.

Τούτο δε, διότι η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα του COUR D'APPEL του Παρισιού πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά στους κοινοτικούς κανόνες που ρυθμίζουν το δικαίωμα εγκαταστάσεως και αφού ληφθούν υπόψη οι συνέπειες του άρθρου 52 της Συνθήκης επί των εθνικών συστημάτων.

Πρέπει να υπομνηστεί ότι δυνάμει της διατάξεως αυτής τα κράτη μέλη οφείλουν, σ' ό,τι αφορά την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, να άρουν κάθε διάκριση που μπορεί να εμποδίσει, να δυσχεράνει, ή έστω

και απλώς να ενοχλήσει υπηκόους άλλων κρατών μελών που επιθυμούν να εγκατασταθούν στο έδαφός τους· δεν έχει σημασία αν η άρση αυτή θα γίνει κατόπιν οδηγιών του Συμβουλίου ή «PROPRIO MOTU» εκ μέρους των αρχών της χώρας εγκαταστάσεως. Το άρθρο 52 τους επιβάλλει την υποχρέωση επιτεύξεως ορισμένου αποτελέσματος.

Δεδομένου ότι είναι δύσκολο να απαριθμηθούν κατά τρόπο εξαντλητικό όλες οι ενδεχόμενες διακρίσεις και πολύ περισσότερο να οριστούν, ιδιαίτερα όταν είναι συγκεκαλυμμένες και εμφανίζονται υπό το κάλυμμα κάποιου επαγγελματικού προστατευτισμού, τα άρθρα 52 και 54 της Συνθήκης, καθώς και το γενικό πρόγραμμα περί δικαιώματος εγκαταστάσεως παρέχουν ένα ερμηνευτικό κλειδί που επιτρέπει την επισήμανση των απηγορευμένων περιορισμών και διακρίσεων.

Το άρθρο 52, παράγραφος 2, ορίζει, πράγματι, ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως *περιλαμβάνει* την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων· το άρθρο 54 (παράγραφος 3, στοιχείο γ) καθορίζει το περιεχόμενο του γενικού προγράμματος που αφορά το δικαίωμα εγκαταστάσεως αναφέροντας ιδίως ότι σκοπός του είναι η κατάργηση «εκείνων των διοικητικών διαδικασιών και μεθόδων που απορρέουν είτε από τις εθνικές νομοθεσίες είτε από προηγούμενες συμφωνίες μεταξύ των κρατών μελών, των οποίων *η διατήρηση θα παρεμπόδιζε την ελευθερία εγκαταστάσεως*».

Το γενικό αυτό πρόγραμμα αναφέρεται κυρίως: «σε κάθε απαγόρευση ή παρεμπόδιση μη μισθωτών δραστηριοτήτων των υπηκόων άλλων κρατών μελών, που συνίστανται σε διαφορετική μεταχείριση των υπηκόων των εν λόγω κρατών σε σχέση προς τους ημεδαπούς, μεταχείριση προβλεπόμενη από νομοθετική, κανονιστική ή διοικητική διάταξη ή προκύπτουσα από την εφαρμογή μιας τέτοιας διατάξεως ή από τη διοικητική πρακτική» (πρόγραμμα, τίτλος 3, στοιχείο Α).

Οι έννοιες αυτές περιλαμβάνουν τόσο τους άμεσους περιορισμούς όσο και τις συγκεκαλυμμένες διακρίσεις, εκείνες δηλαδή που προκύπτουν από διάταξη που καταρχήν εφαρμόζεται στους ημεδαπούς όπως και στους αλλοδαπούς, αλλά η οποία, στην πραγματικότητα, αποτελεί εμπόδιο κυρίως για τους τελευταίους.

Βάσει των διατάξεων αυτών δεν υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, αμφιβολία ότι η υποχρέωση κατοχής εθνικού πτυχίου νομικής που προβλέπει το άρθρο 11, παράγραφος 2, του νόμου της 31ης Δεκεμβρίου 1971, περί αναμορφώσεως των νομικών επαγγελμάτων, συνιστά στην πραγματικότητα, για τους υπηκόους άλλων κρατών μελών που επιθυμούν να ασκήσουν το δικηγορικό επάγγελμα στη Γαλλία έμμεσο και συγκεκαλυμμένο, αλλά ωστόσο βέβαιο, περιορισμό. Πράγματι, η ιθαγένεια του διπλώματος, και όχι πλέον η *ιθαγένεια* του προσώπου, είναι το στοιχείο που λαμβάνεται υπόψη και που αποτελεί εμπόδιο για την πραγματική άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως.

Σύμφωνα, όμως, με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα εγκαταστάσεως αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που αναγνωρίζεται υπέρ όλων των υπηκόων των κρατών μελών. Κάθε περιορισμός στην πραγματική άσκηση του εν λόγω δικαιώματος πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικώς· η υλοποίηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως δεν εξαρτάται καθόλου από τη θέσπιση των οδηγιών που προβλέπει το άρθρο 57, ιδίως στην παράγραφο 1 που αφορά την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων. Οι οδη-

γίες αυτές έχουν απλώς συμπληρωματικό και επικουρικό ρόλο· όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο σκοπός τους είναι μόνο να διευκολύνουν την πραγματική άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως, η δε παράλειψη ή καθυστέρηση του Συμβουλίου να τις θεσπίσει δεν μπορεί να παραλύσει την εφαρμογή του άρθρου 52.

Για τι ακριβώς πρόκειται στην παρούσα υπόθεση; Για τις συνέπειες — καθαρά ακαδημαϊκού χαρακτήρα όπως υποστηρίζουν το CONSEIL DE L'ORDRE και η Γαλλική Κυβέρνηση — που έχει η αναγνώριση της ισοτιμίας του διδακτορικού διπλώματος νομικής του πανεπιστημίου της Λουβαίνης με το γαλλικό πτυχίο νομικής.

Το επιχείρημα αυτό το οποίο θα ήταν δεκτό μέχρι το 1970, δε λαμβάνει υπόψη την πραγματική αλλαγή που επέφερε η θέση σε ισχύ του άρθρου 52 της Συνθήκης ως απευθείας εφαρμοστέας διατάξεως.

Καίτοι δεν αποτελεί έργο του Δικαστηρίου η ερμηνεία εθνικών νόμων, μη διστάσετε να χαρακτηρίσετε τις συνέπειες που έχει ο νόμος αυτός έναντι της Συνθήκης και, ενδεχομένως, να τις κρίνετε ασυμβίβαστες με τους ισχύοντες κοινοτικούς κανόνες.

Ποιος είναι ο σκοπός του άρθρου 11, παράγραφος 2, του νόμου της 31ης Δεκεμβρίου 1971; Με τη διάταξη αυτή επιχειρείται να διασφαλιστεί ότι κάθε υποψήφιο μέλος γαλλικού δικηγορικού συλλόγου διαθέτει ορισμένες γενικές νομικές γνώσεις που αντιστοιχούν στο επίπεδο του πτυχίου νομικής. Δεν πρόκειται για τίποτα άλλο.

Αλλά τότε η προϋπόθεση αυτή δεν συντρέχει όταν, μετά από συγκριτική εξέταση και λεπτομερή έλεγχο των διδαχθέντων νομικών μαθημάτων και του επιπέδου γνώσεων, η αρμόδια αρχή — δηλαδή το πανεπιστήμιο — αναγνωρίζει με ατομική απόφαση την ισοτιμία ενός αλλοδαπού διπλώματος με το γαλλικό πτυχίο, όταν μάλιστα, όπως στην παρούσα υπόθεση, το δίπλωμα αυτό χορηγήθηκε σε χώρα το νομικό σύστημα της οποίας είναι παραπλήσιο προς τις αρχές που διέπουν τον τομέα αυτό στη Γαλλία;

Αλλά και πέραν αυτού: η κατοχή πτυχίου νομικής δεν επαρκεί για την εγγραφή σ' ένα δικηγορικό σύλλογο. Απαιτείται ακόμα μία επαγγελματική εξέταση που αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα του διπλώματος γενικής νομικής παιδείας που αντιπροσωπεύει το πτυχίο. Στην παρούσα, όμως, περίπτωση όχι μόνο η πανεπιστημιακή αρχή επέτρεψε στον THIEFFRY να παρακολουθήσει τα προπαρασκευαστικά μαθήματα για το πιστοποιητικό ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, αλλά ο τελευταίος απέκτησε το εν λόγω πιστοποιητικό. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές η απαίτηση κατοχής γαλλικού πτυχίου νομικής είναι καθαρά τυπική· αντικειμενικώς είναι εντελώς αδικαιολόγητη καθόσον, αφενός μεν, ο προσφεύγων στην κύρια δίκη διαθέτει χωρίς αμφιβολία τις γενικές νομικές γνώσεις που αντιστοιχούν σ' εκείνες που παρέχονται με τον κύκλο μαθημάτων που προβλέπεται για την απόκτηση πτυχίου νομικής, αφετέρου δε, αποδεικνύει ότι διαθέτει τις πρακτικές και ειδικές γνώσεις που οδηγούν στη λήψη του πιστοποιητικού ικανότητας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος.

Ας προστεθεί, ότι το γενικό πρόγραμμα προβλέπει «ότι μέχρι την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων ή το συντονισμό των διατάξεων των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, μπορεί να εφαρμοστεί ένα μεταβατικό καθεστώς που θα προβλέπει, ενδεχομένως, την έκδοση πιστοποιη-

τικού νόμιμης και πραγματικής ασκήσεως της δραστηριότητας αυτής στη χώρα καταγωγής, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάληψη μη μισθωτών δραστηριοτήτων ή η άσκησή τους και προκειμένου να αποφευχθούν οι στρεβλώσεις».

Η διάρκεια και οι προϋποθέσεις του μεταβατικού αυτού συστήματος έπρεπε να καθοριστεί κατά την κατάρτιση των οδηγιών που προβλέπει το άρθρο 57. Εφόσον αυτές δεν έχουν ακόμα θεσπιστεί — τουλάχιστον σ' ό,τι αφορά το δικηγορικό επάγγελμα δεν καθορίστηκαν και οι προϋποθέσεις του συνυπολογισμού της ασκήσεως της δραστηριότητας του δικηγόρου στη χώρα καταγωγής. Το γεγονός, όμως, ότι ο THIEFFRY υπήρξε πράγματι δικηγόρος στις Βρυξέλλες επί δέκα και πλέον έτη και το γεγονός, ότι, κατόπιν, εργάστηκε ως συνεργάτης δικηγόρου του Παρισιού τον οποίο το CONSEIL DE L'ORDRE γνώριζε καλώς, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη εκ μέρους του εν λόγω οργανισμού.

Ο THIEFFRY, το ήθος του οποίου δεν αμφισβητείται, συγκεντρώνει, συνεπώς, τις προϋποθέσεις ως προς τα επαγγελματικά προσόντα που απαιτούνται για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, όπως αυτό ρυθμίζεται στη Γαλλία.

Η λύση, βεβαίως, στην οποία καταλήγω δεν μπορεί να ισχύσει αυτομάτως και για άλλα κράτη μέλη. Εξαρτάται, πράγματι, σε μεγάλο βαθμό, από τις ακριβείς προϋποθέσεις που προβλέπει η εθνική τους νομοθεσία για την εκπαίδευση των δικηγόρων. Κατανοώ πλήρως το πνεύμα από το οποίο διέπονται οι παρατηρήσεις που υπέβαλε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου όπου, όπως ανέφερα, η εκπαίδευση των δικηγόρων και οι προϋποθέσεις εισόδου στο επάγγελμα ρυθμίζονται από τις ίδιες τις επαγγελματικές οργανώσεις, εντελώς ανεξάρτητα, και δεν τίθεται καμία προϋπόθεση ως προς την ιθαγένεια των υποψηφίων.

Αλλά για να επανέλθω στο γαλλικό σύστημα, τόσο το CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού όσο και ο PROCUREUR GÉNÉRAL του COUR D'APPEL στις προτάσεις του, αντέταξαν ένα επιχείρημα κατά της φιλελεύθερης λύσεως που προτείνω.

Υποστηρίχτηκε, πράγματι, ότι το δικαίωμα εγκαταστάσεως συνίσταται, στην πραγματικότητα, στο να εφαρμοστεί η μεταχείριση των ημεδαπών και επί των υπηκόων των κρατών μελών. Ερμηνεύοντας κατά τρόπο στενό την αρχή αυτή της ίσης μεταχείρισης, υποστηρίχθηκε ότι, στην παρούσα υπόθεση, γάλλος υπήκοος κάτοχος αλλοδαπού διπλώματος, η ισοτιμία του οποίου με το γαλλικό πτυχίο νομικής έχει αναγνωριστεί υπό τις ίδιες με τον THIEFFRY προϋποθέσεις, δεν θα μπορούσε να εγγραφεί σε γαλλικό δικηγορικό σύλλογο, ως κάτοχος αλλοδαπού διπλώματος· το αποτέλεσμα θα ήταν, συνεπώς, μία αντίστροφη δυσμενής διάκριση, καθόσον η μεταχείριση του γάλλου υπηκόου θα ήταν αυστηρότερη από τη μεταχείριση του υπηκόου ενός άλλου κράτους μέλους. Και προς στήριξη του επιχειρήματος αυτού αναφέρθηκε κάποια απόφαση του COUR DE PARIS, της 30ής Οκτωβρίου 1974, σε μια υπόθεση VACCARO.

Ο ενδιαφερόμενος, ιταλικής καταγωγής που είχε αποκτήσει τη γαλλική υπηκοότητα, ισχυριζόταν ότι το δίπλωμα του «LAUREA DI DOTTORE IN GIURISPRUDENZA» που έλαβε από το πανεπιστήμιο της Φερράρας το 1940 έπρεπε να αναγνωριστεί ως ισότιμο προς το γαλλικό πτυχίο νομικής· προσέθετε ότι εφόσον τα άρθρα 52 και 57 της Συνθήκης της Ρώμης προβλέπουν την ελευθερία εγκαταστάσεως των υπηκόων των κρατών μελών της Κοινότητας στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και θέτουν

την αρχή της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, δεν μπορεί να του αντιταχθεί το γεγονός ότι δεν ήταν κάτοχος του γαλλικού πτυχίου νομικής, εφόσον κατείχε ιταλικό δίπλωμα ισότιμο και μάλιστα ανώτερο προς το γαλλικό πτυχίο.

Το COUR DE PARIS αποδέχθηκε την ύπαρξη ισοτιμίας, δυνάμει της υπουργικής αποφάσεως της 24ης Ιουλίου 1922, αλλά απέκλεισε τις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης, οι οποίες, κατά τη γνώμη του, δεν είχαν εφαρμογή στην περίπτωση γάλλου που εγκαθίσταται στη Γαλλία.

Νομίζω ότι η απόφαση αυτή είναι ατυχής. Αγνοεί πλήρως τους στόχους της Συνθήκης, ιδίως του άρθρου 52 που ανάγει την ελευθερία εγκαταστάσεως σε μία από τις θεμελιώδεις αρχές της κοινής αγοράς. Το να απαγορευθεί σε ένα γάλλο υπήκοο — έστω και αν απέκτησε την ιθαγένεια αυτή μεταγενέστερα — το δικαίωμα εγκαταστάσεως στη χώρα της οποίας έγινε πολίτης νομίζω ότι αποτελεί κατάφωρη παραβίαση του άρθρου 52, σκοπός του οποίου είναι να δοθεί η δυνατότητα στους υπηκόους όλων των κρατών μελών να ασκήσουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα σε οποιοδήποτε κράτος της Κοινότητας και, κυρίως, στο κράτος του οποίου απέκτησαν την ιθαγένεια.

Η επιχειρηματολογία αυτή είναι, βεβαίως, βάσιμη σε ό,τι αφορά την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων. Εξάλλου, είναι, κατά μείζονα λόγο, εφαρμοστέα ως προς άσκηση μισθωτών δραστηριοτήτων, βάσει του άρθρου 48 της Συνθήκης. Πώς είναι δυνατόν να υποτεθεί ότι απαγορεύεται σε γάλλο εργαζόμενο — έστω και αλλοδαπής καταγωγής — η άσκηση π.χ. του επαγγέλματος του συγκολλητού επειδή δεν διαθέτει το πιστοποιητικό επαγγελματικής ικανότητας που αφορά την ειδίκευση αυτή, αλλά διαθέτει απλώς ισότιμη επαγγελματική εκπαίδευση που έχει αποκτηθεί στο εξωτερικό;

Με όλον το σεβασμό προς το ανώτατο αυτό δικαστήριο δεν διστάζω να πω ότι το COUR DE PARIS, στην υπόθεση VACCARO, κατέληξε σε νομικώς πεπλανημένη απόφαση, τουλάχιστον ως προς το λόγο που προανέφερα.

Εξάλλου, στις σπάνιες ακόμα περιπτώσεις κατά τις οποίες το Συμβούλιο προέβη, με οδηγίες που θέσπισε, στην εφαρμογή του άρθρου 57, παράγραφος 1, αποδέχθηκε την αρχή του αντικειμενικού χαρακτήρα της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, χωρίς να λάβει υπόψη κανένα στοιχείο που να αφορά την ιθαγένεια των κατόχων τους.

Έτσι, η οδηγία 75/362, που αφορά το ιατρικό επάγγελμα, προβλέπει, στο άρθρο 2, την αναγνώριση σ' όλα τα κράτη μέλη στα οποία έχουν εκδοθεί τα διπλώματα, χωρίς καμία διάκριση λόγω της ιθαγενείας των κατόχων τους.

Εξάλλου, το Συμβούλιο συνόδευσε την οδηγία αυτή με μία ιδιαίτερα σαφή δήλωση: «το Συμβούλιο διαβεβαιώνει ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως, ιδίως των κατόχων διπλωμάτων που έχουν χορηγηθεί σε άλλες χώρες της Κοινότητας, πρέπει να διασφαλιστεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις για τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών και για τους υπηκόους του κράτους μέλους εγκαταστάσεως, όπως εξάλλου συμβαίνει και με τις άλλες οδηγίες».

Η διευκρίνιση αυτή, που έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, επιβεβαιώνει την πιο πάνω ανάλυση της νομικής καταστάσεως της παρούσας υπόθεσης.

Επιθυμώ, ωστόσο, να προσθέσω, όπως έπραξε και η Επιτροπή, ότι ακόμη και αν γίνει δεκτή η άποψη που υποστηρίχθηκε στην απόφαση VACCARO, σύμφωνα με την οποία ο υπήκοος κράτους μέλους δεν μπορεί να επικαλεστεί υπέρ αυτού, στο εν λόγω κράτος μέλος, την ευεργετική διάταξη του άρθρου 52 της Συνθήκης, η αντίρρηση που διατύπωσε το CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού πρέπει και πάλι να απορριφθεί.

Πράγματι, πρέπει να υπομνηστεί ότι οι δυσμενείς διακρίσεις που συνδέονται με το δικαίωμα εγκαταστάσεως δεν αφορούν μόνο άμεσους και φανερούς περιορισμούς, που συνδέονται με την ιθαγένεια των προσώπων που ζητούν εφαρμογή της ευεργετικής αυτής διατάξεως, αλλά μπορούν να συνίστανται σε συγκεκαλυμμένες διακρίσεις, που στηρίζονται π.χ. στο στοιχείο της διαμονής, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1977 (υπόθεση 152/73, SPOTGIU, RECUEIL 1974, σ. 153).

Ακόμα και όταν μία νομοθετική διάταξη όπως αυτή του άρθρου 11, παράγραφος 2, του νόμου της 31ης Δεκεμβρίου 1971, εφαρμόζεται, καταρχήν, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ιθαγένεια, αρκεί να αποτελεί εμπόδιο στην ελεύθερη εγκατάσταση που αφορά αποκλειστικώς ή κυρίως την είσοδο των αλλοδαπών σ' ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, καθώς και την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος. Αυτή την άποψη επιβεβαιώνει εξάλλου το γενικό πρόγραμμα της 18ης Δεκεμβρίου 1981 περί υλοποιήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως.

Αυτό ακριβώς συμβαίνει με τη νομοθετική διάταξη που αντέταξε στον THIEFFRY το CONSEIL DE L'ORDRE του Παρισιού. Αν ληφθεί υπόψη η πραγματική κατάσταση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι σε μία χώρα όπως η Γαλλία — αντιθέτως π.χ. με την κατάσταση που επικρατεί στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου — ο αριθμός των γάλλων που κατέχουν δίπλωμα νομικής που χορηγήθηκε σε άλλο κράτος μέλος μπορεί να θεωρηθεί ως ελάχιστος σε σχέση με τον αριθμό των αλλοδαπών, υπηκόων της Κοινότητας, που κατέχουν δίπλωμα νομικής πανεπιστημίου της χώρας καταγωγής τους. Η υποχρέωση, συνεπώς, που επιβάλλεται στους τελευταίους να κατέχουν γαλλικό πτυχίο νομικής αποτελεί προϋπόθεση που εισάγει διακρίσεις και συνιστά εμπόδιο που βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου των κοινοτικών κανόνων και κυρίως του άρθρου 52 της Συνθήκης, επειδή η διάκριση αυτή τους θίγει αποκλειστικώς, αν όχι κυρίως.

Βεβαίως, στην ερμηνεία που θα δώσετε στο COUR D'APPEL του Παρισιού θα προσπαθήσετε να μην προχωρήσετε πέραν εκείνου που απαιτείται για την επίλυση της διαφοράς στην κύρια δίκη, όπου διάδικος είναι ο THIEFFRY. Θα αποφύγετε να εκδώσετε απόφαση αρχής που θα μπορούσε να αποτελέσει προηγούμενο γενικής ισχύος, ικανό να αφαιρέσει κάθε πρακτική χρησιμότητα από τις οδηγίες που προβλέπει το άρθρο 57, παράγραφος 1 ή παράγραφος 2, για όλες τις μη μισθωτές δραστηριότητες και σ' όλα τα κράτη μέλη.

Το δικαίωμα εγκαταστάσεως είναι εξ ορισμού δικαίωμα υποκειμενικό, ατομικό και το παραπέμπον δικαστήριο έχει την υποχρέωση να εκτιμήσει την ειδική περίπτωση που έχει τεθεί υπό την κρίση του.

Δεν μπορούν να αγνοηθούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι ειδικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο THIEFFRY. Όλα, όμως, τα στοιχεία της δικογραφίας βάσει των οποίων οφείλει να κρίνει το COUR DE PARIS συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι η αναγνώριση της ισοτιμίας που πέτυχε ο προσφεύγων στην κύρια δίκη εγγυάται ότι οι γενικές νομικές του γνώσεις, που απέκτησε στο Βέλγιο, επαρκούν σε μεγάλο βαθμό για να αναγνωριστεί η αντικειμενική τους ισοτιμία με τις γνώσεις που διαθέτει στη Γαλλία ένας πτυχιούχος νομικής.

Εξάλλου, το CERTIFICAT D'APTITUDE À LA PROFESSION D'AVOCAT, αποκλειστικώς γαλλικό επαγγελματικό δίπλωμα, που χορηγείται από το INSTITUT JUDICIAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE PARIS II, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει το διάταγμα της 31ης Ιουλίου 1972, παρέχει στον προφεύγοντα τη συμπληρωματική, αλλά απαραίτητη προϋπόθεση εγγραφής του στο δικηγορικό σύλλογο, όπως προβλέπει το άρθρο 11, παράγραφος 3 του νόμου της 31ης Δεκεμβρίου 1971.

Για να συνοψίσω, επειδή ο υποψήφιος συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις εισόδου στο δικηγορικό επάγγελμα — άμεσα, σε ό,τι αφορά το CERTIFICAT D'APTITUDE, μέσω αναγνωρίσεως της ισοτιμίας, σε ό,τι αφορά το πτυχίο νομικής — και επειδή, βάσει της νομολογίας REYNERS, δεν μπορεί να του αντιταχθεί η βελγική του ιθαγένεια, πιστεύω ακραδάντως ότι η καθαρά τυπική υποχρέωση κατοχής γαλλικού πτυχίου νομικής, που να έχει χορηγηθεί από πανεπιστήμιο της χώρας εγκαταστάσεως, αποτελεί εμπόδιο για την εγγραφή του σε δικηγορικό σύλλογο, που βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού των σχετικών κοινοτικών διατάξεων.

Προτείνω, συνεπώς, προς το Δικαστήριο να αποφανθεί ότι:

Η απαίτηση να διαθέτουν οι υπήκοοι κράτους μέλους, που επιθυμούν να εγκατασταθούν ως δικηγόροι σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας, το εθνικό δίπλωμα που προβλέπει η νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως, ενώ ο ενδιαφερόμενος κατέχει πτυχίο νομικής που έχει εκδοθεί από την αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής του και έχει αναγνωριστεί ως ισότιμο από την αρμόδια αρχή της χώρας εγκαταστάσεως, συνιστά, ακόμη και ελλείψει των οδηγιών που προβλέπει το άρθρο 57, παράγραφοι 1 και 2, συγκεκαλυμμένο περιορισμό του δικαιώματος εγκαταστάσεως που στηρίζεται στο άρθρο 52 και, κατά συνέπεια, απαίτηση που βαίνει πέραν εκείνου που είναι αντικειμενικά αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού των προαναφερθέντων κοινοτικών κανόνων.